

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ –
O ȘANSĂ EGALĂ PENTRU TOȚI
(Prezentare bibliografică de Valentina VACARCIUC)

Inclusive education-an equal chance for all
Bibliographical presentation by Valentina VACARCIUC

Abstract: *The implementation of the programme for the development of inclusive education in the Republic of Moldova will contribute to ensuring equal opportunities and access to quality education for every child at all levels of the educational system. The article describes the presentation of **Educational Inclusion exhibition – a priority of the National Education**, which was displayed at the International Conference „Problems of inclusive education in the Republic of Moldova: perspectives and practical solutions”, which was at the Alecu Russo State University of Balti (19-20 October).*

„Toate ființele umane sunt născute libere și egale în demnitate și drepturi”

(Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948))

Tendențele modernizării sistemului educațional din Republica Moldova, aderare la exigențele educaționale europene și internaționale presupun noi abordări ale demersului educațional. Pornind de la Declarația de la Salamanca (1994), conform căreia **„Școlile trebuie să fie compatibile cu toți copiii, indiferent de condiționările fizice, intelectuale, sociale, emoționale, lingvistice sau de altă natură”**. Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, definește educația incluzivă drept un proces continuu de dezvoltare a politicilor și practicilor educaționale, orientate spre asigurarea oportunităților și șanselor egale pentru persoanele excluse de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație. Educația incluzivă prevede schimbarea și adaptarea continuă a sistemului educațional, pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din aceasta, pentru a oferi educație tuturor în contexte integrate și medii de învățare comune.

Problemei educației incluzive a fost consacrată Conferința Internațională **„Problematica educației incluzive în Republica Moldova: perspective și soluții practice”** (19-20 octombrie 2012) care a avut loc la Universitatea de Stat „A. Russo”

din Bălți. La conferință a participat și Biblioteca universitară prin organizarea și prezentarea expoziției **Incluziunea Educațională – o prioritate a Învățământului Național**.

Expoziția a fost structurată pe următoarele compartimente: Legislație, politici, documente naționale/internaționale în domeniul educației incluzive, Învățământul incluziv, Învățământul incluziv în Moldova, Elemente metodologice în abordarea învățământului integrat, Integrarea socială, Conferințe naționale/internaționale, Publicațiile periodice.

Cele mai importante lucrări la expoziție sînt documentele care reprezintă Legislația și documentele naționale/internaționale în domeniul educației incluzive. **Situația copiilor și familiei în Republica Moldova: Evaluare și analiză 2000 – 2001** (Ch., Ed. Cartier, 2002), prezintă raportul care urmează după un prim studiu de acest gen realizat în parteneriat cu Guvernul Republicii Moldova. Studiul face o analiză minuțioasă a cauzelor determinante și celor fundamentale ale problemelor sociale. Analiza a fost făcută în raport cu principalele grupuri de drepturi stipulate de Convenția cu privire la Drepturile Copiilor

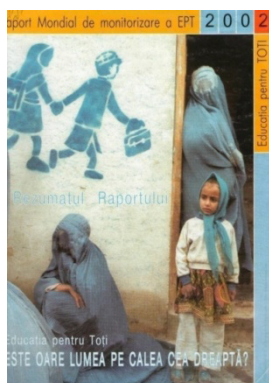
și în relație de viață ale copilului. Lucrarea are la bază informații și date oferite de diverse surse, într-un efort de a crea un instrument pertinent de planificare și pledoarie pentru copil, pus în serviciul organizațiilor naționale și internaționale. Concluziile conduc la gîndul că anume copiii suferă mai mult decît toți în urma crizei cu care se confruntă țara.

Prezentul raport **Al Dolea Raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului: Republica Moldova** (Ch., 2010), a fost elaborat de Guvernul Republicii cu asistența agențiilor ONU în Moldova și are scopul de dezvoltare durabilă a întregii societăți. Implementarea politicilor publice în domeniul educației a contribuit la îmbunătățirea calității și la un acces la educație mai bun. Aceste realizări au fost posibile cu sprijinul proiectelor tehnice și de asistentă, și al consultanței oferite de către partenerii de dezvoltare a țării. O problemă, care este în mod justificat o prioritate pentru Guvern, este cea a persoanelor cu dizabilități. În Moldova există peste 170.000 de persoane

cu dizabilități. Numai 10-12 la sută dintre copii cu dizabilități au acces la servicii, inclusiv servicii nerezidențiale. Copii cu dizabilități au dreptul la educație în cadrul sistemului de învățământ general.

Obiectivul de a oferi o educație de bază pentru toți copiii, tinerii și adulții din lumea întreagă a captat imaginea tuturor națiunilor. În raportul **Educația pentru**

toți. Este oare lumea pe calea cea dreaptă? : Rezumatul raportului 2002 (UNESCO și PNUD în RM, 2002) sînt examinate diverse posibilități de instruire. Scopul lucrării este de a evalua în ce măsură beneficiază toți copiii, tinerii și adulții de pe mapamond de avantajele pe care le oferă educația și dacă au rămas în vigoare angajamentele luate acum doi ani în cadrul forumului mondial în problemele educației de la Dakar. Raportul oferă un răspuns provizoriu la întrebarea dacă comunitatea internațională se află pe calea cea bună, definitivarea Educației pentru toți pînă în 2015.

La principalele convenții, legi, declarații, alte acte internaționale privind drepturile omului, cu accent pe drepturile persoanelor cu dizabilități ne referă lucrarea de sinteză și analiză **Drepturile omului și problema dizabilităților: Reglementări internaționale și naționale privind drepturile omului, destinat persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora: Ghid** autorii S. Racu, A. Grigoriu, A. Savciuc [et al.], (Ch. Cartier, 2011), care oferă pe paginile sale descrierea și analiza instrumentelor fundamentale ale drepturilor omului și arată cum pot fi acestea aplicate în mod practic, în condițiile Republicii Moldova.

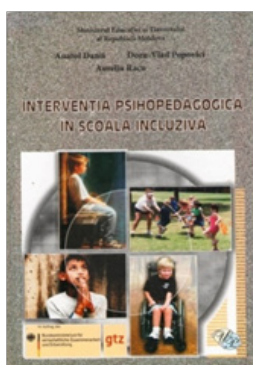
Democratizarea școlii și egalizarea șanselor – intens discutate și controversate – reprezintă direcții strategice care angajează în mod cert o mai mare responsabilitate și flexibilitate a serviciilor educaționale. În lucrarea **Învățământul integrat și/sau incluziv pentru copii cu cerințe educative speciale** de Traian Vrasmas (București, 2001), putem găsi unele soluții la provocările puse în fața școlii, de anumite dificultăți de învățare. Volumul reprezintă, în același timp, o cale de prospectare a unor strategii eficiente pentru stimularea progresului la toți elevii – inclusiv la supradotați.

Prin prisma proceselor actuale de incluziune și de acordare a unor șanse egale tuturor copiilor, lucrarea **Pedagogia specială** de un grup de autori A. Racu, F. Verza, S. Racu (Ch., 2012), este o contribuție la dezvoltarea pedagogiei speciale naționale, care abordează aspectele teoretice și de cercetare în pedagogia specială, insistînd atît pe instrumentele didactice tradiționale, cît și pe cele moderne. Lucrarea poate deveni un instru-

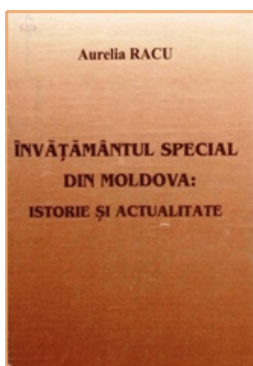
ment eficient în activitatea practică a pedagogilor și psihopedagogilor preocupați de integrarea/incluziunea educațională și socială a persoanelor cu dizabilități și în abordarea dizabilității, bazată pe cele mai recente cercetări în domeniu.

Lucrarea profesorului Alois Gherguț ***Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale: strategii diferențiate și incluzive în educație*** (Iași, 2006), sintetizează și clarifică problemele fundamentale legate de asistența, educația și integrarea socioprofesională a persoanelor cu cerințe speciale, răspunzând nevoii de informare și de formare de deprinderi și competențe necesare pentru proiectarea și implementarea programelor didactice.

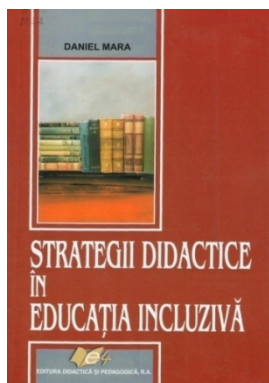
Învățământului îi revine un rol important în cadrul căruia trebuie accelerat procesul de dezvoltare a școlilor incluzive, destinate satisfacerii nevoilor educaționale ale tuturor elevilor, prin utilizarea strategiilor educaționale moderne și adaptate posibilităților de învățare ale elevilor cu handicap. Ținând seama de aceste noi orientări strategice, autorii Anatol Danii, Doru-Vlad Popescu și Aurelia Racu în lucrarea ***Intervenția psihopedagogică în școală incluzivă*** (Ch., 2007), oferă informații referitoare la diverse aspecte ale învățământului integrat. Investigațiile și recomandările metodice au la bază un bogat material ce elucidează momente importante de intervenție psiho-pedagogică în școală incluzivă.

Informații referitoare la diverse aspecte ale dezvoltării procesului de instruire și educație specială a persoanelor cu dizabilități oferă lucrarea ***Învățământul special în Moldova: istorie și actualitate*** de Aurelia Racu (Ch., 1999). Investigațiile au la bază un bogat și valoros material ce elucidează plenar momente importante din învățământul special din Republica Moldova: analiza comparativă a problemelor cu care se confruntă persoanele cu deficiențe, atât în țara noastră cât și peste hotare, influența factorilor social-politici și economici asupra evoluției sistemului național al învățământului special, orientările și realizările lui la etapa actuală, rolul organizațiilor internaționale și non-

guvernamentale în acest proces.

Strategiile didactice de educație incluzivă reprezintă o componentă importantă a procesului permanent de adaptare a instituției școlare la particularitățile de învățare și dezvoltare ale tuturor elevilor. Volumul autorului Daniel Mara ***Strategii***

didactice în educația incluzivă (București, 2009), se impune atât prin actualitatea temei, cât și prin modul de tratare a acesteia, pe baza unei cercetări-acțiune care a urmărit activizarea autenticului potențial intelectual al elevilor cu diferite dizabilități cognitive și integrării acestora în învățământul de masă. Secțiunea teoretică sintetizează cele mai noi teorii referitoare la dizabilitățile cognitive. În partea experimentală autorul demonstrează posibilitățile de învățare, mai ales la elevi cu intelect liminar prin utilizarea strategiilor didactice activizate și a adaptării curriculare.

Pentru a facilita trecerea școlii la educația incluzivă, modulul **Managementul incluziunii în școală: Suport didactic pentru coordonatorii educației incluzive** (Ch., 2011), furnizează informație, sfaturi practice, instrumente și strategii de includere a copiilor cu CES în sălile de clase generale. Accentul fiind pus pe coordonatorul educației incluzive din școală, conlucrarea cu cadrele didactice și toți actorii implicați în problemele incluziunii.

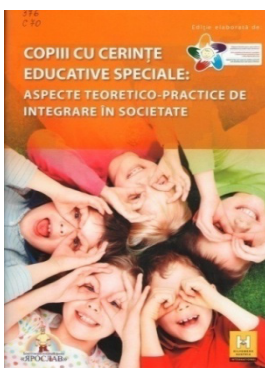

Cea mai eficientă modalitate de a educa copiii cu nevoi speciale este integrarea lor în școli publice. Autorii Pereteatcu Maria și Stupacenco Lidia au elaborat un ghid **Educația incluzivă: Ghid pentru profesori** (Bălți, 2006), care cuprinde conceptele cheie legate de problema integrării. Accentul este pus pe interacțiunile sociale din cadrul colectivului, mijloace specifice de învățare copiilor cu cerințe speciale. Lucrarea vine să completeze cunoștințele pedagogilor cu metode psihopedagogice de studiere și cunoaștere a personalității copiilor, include informații cu privire la elaborarea planului educațional individualizat.

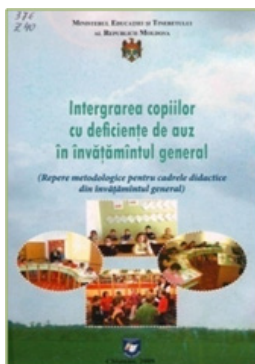
Diversitatea și complexitatea modelelor de dezvoltare ale copiilor, varietatea tipurilor de familii, modalitățile de interacțiune a părinților cu copilul, sînt sistematizate în lucrarea **Servicii de intervenție timpurie pentru copilul cu dizabilități și risc sporit: Ghid practic** (Ch. 2006), care constituie o problemă de bază în elaborarea metodologiilor de apreciere a eficienței intervenției timpurii în copilărie și în crearea unor modele specifice pentru grupuri particulare de copii, modele care ar putea deveni de maximă eficiență în baza activității unui centru-pilot de intervenție timpurie în copilărie din Moldova.

Percepînd școala ca principala instanță de socializare a copilului, integrarea școlară reprezintă o particularizare a procesului de integrare socială a acestor categorii de copii, proces care are o importanță fundamentală în facilitarea integrării ulterioare în viața comunitară prin formarea unor conduite și atitudini. Lucarea ***Copiii cu cerințe educative speciale: Aspecte teoretico-practice de integrare în societate*** (Ch., 2012), prezintă rezumatul lucrului și eforturilor comune ale experților internaționali și specialiștilor locali din Moldova, avînd drept scop producerea efectelor calitative în activitatea de reabilitare și incluziunea socială a copiilor cu CES.

Procesul de integrare creează situații dificile atît pentru copii cu CES cît și pentru profesori. Profesorilor le revine responsabilitatea specială de a asigura participarea deplină a tuturor copiilor la viața societății și să supravegheze ca toți copii să beneficieze de oportunități egale în ceea ce privește educația.

Autorii acestei lucrări ***Integrarea copiilor cu deficiențe de auz în învățămîntul general: (reper metodologic pentru cadrele didactice din învățămîntul gen.)*** (Ch., 2009), au drept scop sprijinirea integrării copiilor cu cerințe educative speciale în învățămîntul general prin informarea cadrelor didactice. Ghidul recomandă pedagogilor căi practice de lucru cu copiii care au deficiențe de auz.

Despre educația incluzivă sînt publicate multe articole, care le putem citi în Conferințe naționale/internaționale și Publicațiile periodice: ***Didactica Pro...***: Bul. de teorie și practică educațională, ***Inclusiv EU***: Bul. inf. de educație incluzivă al centrului de zi „Speranța”, ***Mâne***: Bul. trimestrial, ***Protecția socială***: Bul. informativ, ***Psihologie; Pedagogie specială; Asistență socială, Revista de Psihoterapie Experiențială, Revista Învățămîntului preșcolar, Univers Pedagogic, Дефектология***: Научн.-метод. журн., ***Ди-ректор школы***: научн.-метод. журн. для рук. учеб. заведений, ***Народное образование***: Российский общественно-пед. журн., ***Психология обучения, Семья и школа***: журн. для родителей, ***Управление школой***: Метод. журн. для школьной администрации., etc.

Educația incluzivă este un sistem de educație deschis, flexibil, adaptat necesităților copilului, politicile și practicile cărui sunt axate pe cooperare, parteneriat, învățare și capitalizare socială privind relațiile umane pozitive din sistemul educațional. Educația incluzivă promovează accesul tuturor copiilor, tinerilor și adulților la educație, încurajând participarea activă și pozitivă a acestora la educația de calitate.

Un rol important în realizarea educației incluzive aparține echipei de specialiști: asistenți sociali, profesori, educatori, psihologi, personal specializat (logopezi, surdologi, tiflologi etc.) - specialiști în domeniul psihopedagogiei speciale.

Astfel, formarea personalului calificat în domeniul educației incluzive ar trebui să fie la cel mai înalt nivel, iar acest nivel de pregătire a specialiștilor competenți, competitivi depinde în mare măsură de curricula educațională de calitate instituțională și universitară.

„Școlile incluzive sînt mijloace optime de combatere a atitudinilor discriminatoare, de creare a unor comunități primitive, de construire a unei societăți incluzive și de asigurare de șanse egale la educație pentru toți; mai mult, acestea oferă o educație de calitate, sporind, astfel eficiența și, în ultima instanță, rentabilitatea întregului sistem de învățămînt”.

Declarația UNESCO de la Salamanca (1994)

Bibliografie:

1. Bibliometrie [online]. [citat 12 iunie 2012]. Disponibil: <http://de.Wikipedia.org/wiki/Bibliometrie>
2. Bibliometrie [online]. [citat 12 iunie 2012]. Disponibil: <http://www.dexx.ro/index.php?a=term&d=Dictionar+explicativ+roman&t=bibliometrie>
3. JARNEVING, Bo. Cercetări în știința bibliotecii. Un studiu bibliometric al literaturii privind cercetarea asupra bibliotecilor publice [online]. [citat 14 mai 2012]. Disponibil: <http://www.lisr.ro/9-10-jarneving.pdf>
4. PRODAN, Viorica. Interpretarea bibliometrică a unei bibliografii de specialitate [online]. [citat 16 martie 2012]. Disponibil: <http://abr.org.ro/www.abr.org.ro/BD%20full%20text%20Buletin%20ABIR/124.pdf>

Resurse electronice:

1. <http://www.justice.md>
2. <http://www.worldbank.org/>
3. <http://www.un.org/>
4. <http://www.oecd.org/>
5. <http://www.unesco.org/new/en/>
6. <http://www.unicef.org/>
7. <http://nou.edu.md>
8. <http://www.didactic.ro/formare-continua/materiale-formare-educatie-incluziv>
9. <http://search.ebscohost.com/>
10. <http://diss.rsl.ru/?menu=disscatalog/>
11. http://www.undp.md/rom/main_r/index.shtml
12. <http://dcalin.fr/textes/handicap.html>
13. <http://scolaritepartenariat.chez-alice.fr>
14. <http://www.education.gouv.fr>

